

УДК 81 373.45:811.112.2

ТЫПАЛОГІЯ ЗАПАЗЫЧАННЫХ СЛОЎ:
З НЯМЕЦКАЙ МОВЫ Ў БЕЛАРУСКУЮ

І. І. КАРТАШОЎ

Навуковы кіраўнік А. В. ШАРАПАВА

Беларуска-Расійскі ўніверсітэт

Магілёў, Баларусь

«Запазычанне – гэта тое, што запазычана, перанята, узята адкуль-небудзь» [2, с. 356]. Асноўнымі прычынамі запазычвання з’яўляюцца гістарычныя кантакты народаў, неабходнасць даваць назвы новым прадметам і паняццям, прагрэс нацыі ў якой-небудзь сферы дзейнасці мовы і інш.

Першыя нямецкамоўныя запазычанні з’явіліся яшчэ ў старабеларускай мове ў пачатку XIII ст., калі пачалася экспансія рыцароў-крыжакоў, якія распаўсюджвалі хрысціянскую (каталіцкую) веру. Якраз з тых часоў пайшлі словы *die Hauptwachte* – гаўптвахта, *die Warte* – варта, *der Platz* – пляц. Пазней уплыў быў звязаны з грамадска-палітычнымі зменамі. Адною з прычын стала тое, што з канца XIV ст. беларускія гарады імкнуліся да атрымання Магдэбургскага права, або права на самакіраўніцтва. Так, у беларускую мову ўвайшлі словы: рада – ад *der Rat*, гільдыя – ад *die Gilde*, войт – ад *der Voit*, бургамістр – ад *der Bürgermeister* і інш. Папаўнялася германізмамі і эканамічная сфера: *das Gewicht* – вага, *die Börse* – біржа, *der Buchhalter* – бухгалтар, *der Handel* – гандаль, *der Bernstein* – бурштын, *die Kosten* – кошт, *der Rest* – рэшта.

У сучасны перыяд самыя вялікія лексічныя групы запазычанняў з нямецкай мовы адносяцца да наступных сфер.

1. Прафесійна-вытворчая сфера: *das Papier* – папера, *der Druck* – друк, *die Farbe* – фарба, *der Pinsel* – пэндзаль, *der Zug* – цягнік, *die Kachel* – кафля, *der Fuhrmann* – фурман, *der Tischler* – цясяр, *der Ziegel* – цэгла, *die Kreide* – крэйда, *das Blech* – бляха, *die Werkstatt* – варштат, *die Raspel* – рашпіль і інш.

2. Бытавая сфера: *der Zucker* – цукар, *die Zwiebel* – цыбуля, *die Forelle* – фарэль, *die Gurke* – агурок, *die Leuchte* – ліхтар, *der Koffer* – куфар, *die Mauer* – мур, *die Schublade* – шуфляда, *der Teller* – талерка, *der Kelch* – келіх, *der Halstuch* – гальштук, *das Vortuch* – фартух, *die Reithose* – рэйтубы, *fein* – файна, *spazieren* – шпацыраваць і інш.

«Што датычыцца колькасці германізмаў у беларускай мове, то на аснове аналізу лексічнага матэрыялу слоўнікаў <...> можна сцвярджаць, што ў гэтых крыніцах захавана 685 германізмаў» [1, с. 18].

СПІС ВЫКАРЫСТАНАЙ ЛІТАРАТУРЫ

1. Прыгодзіч, А. А. Нямецкая мова як крыніца лексічных запазычанняў / А. А. Прыгодзіч // Чаловек в социокультурном измерении. – 2020. – № 1. – С. 12–18.
2. Тлумачальны слоўнік беларускай мовы: у 5 т. / АН БССР, Інстытут мовазнаўства імя Я. Коласа: пад агул. рэд. К. К. Атраховіча (К. Крапівы). – Мінск : БелСЭ, 1977–1984. – Т. 2. – Г–К. – 1978. – 768 с.